

نقش دانشگاه در کاهش شکاف نسلی بین فرزندان و والدین

مهندس زهرا دهداری ابراهیمی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد امیدیه، گروه کامپیوتر، امیدیه، ایران

لیلا شجاعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد امیدیه، گروه کامپیوتر، امیدیه، ایران

احمد دهداری ابراهیمی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد امیدیه، گروه حقوق، امیدیه، ایران

تلفن: ۰۹۱۶۷۳۲۶۹۵۵

Email : aamrikaa@yahoo.com

چکیده

در این پژوهش تلاش ما بر این است که چگونه دانشگاه می تواند عاملی برای توسعه تعالیم فرهنگی باشد. به منظور بررسی علل اجتماعی شکاف نسلی در شهر شوشتر انجام گرفته است و برای سنجش نظام ارزشی از پرسشنامه استفاده گردید. در این پژوهش پنج فرضیه مورد بررسی قرار گرفت و فرض کلی پژوهش آن است که بین والدین و فرزندان آنها در شهر شوشتر از نظر میزان نگرش به ارزش ها تفاوت معنی داری وجود دارد. اعم نتایج بدست آمده عبارتند از: بین اوقات فراغت جوانان و والدین آنها و استفاده از وسایل ارتباط جمعی و رابطه آن با شکاف نسلی تفاوت معناداری مشاهده شد؛ همچنین بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی والدین و فرزندان تفاوت معناداری وجود دارد. پاسخگویان مدعی بوده اند که فاصله سنی بین فرزندان و والدین از عوامل شکاف نسلی محسوب می شود. از نظر شکاف نسلی مشخص شد که بین گروه دوستان و همسالان بین جوانان و والدین آنها نیز تفاوت معناداری وجود دارد. مفاهیم کلیدی: شکاف بین نسلی، ارزش های اقتصادی، ارزش های اجتماعی، ارزش های مذهبی.

بیان مساله

یکی از مباحث و رویدادهای نسبتاً مهم در جامعه کنونی ایران موضوع شکاف نسلی است. این پدیده نه تنها اذهان بسیاری از جامعه شناسان و صاحب نظران را به خود مشغول داشته بلکه بسیاری از نخبگان و صاحبان قدرت نیز از این موضوع نگران شده اند.

جوامع در حال گذار، بیشتر از جوامع سنتی و صنعتی در مسیر این تحولات قرار دارند. جامعه ما از منظر جامعه شناسی توسعه در مرحله گذار از سنتی به سوی ساختار اجتماعی و فرهنگی جدیدی حرکت می کند. مستندات و ویژگی عمده ای که این جامعه را از بسیاری از جوامع دیگر متمایز می سازد، بحث تغییر در نظام ارزشی است که در شرایط گذار، خود را بیشتر متجلی می سازد و در جامعه جدید بسیاری از کارکردهای پیشین خانواده ماهیت شان تغییر کرده است، روابط خانوادگی همانند روابط والدین و فرزندان نیز تحت شرایط جدید تغییر کرده و دگرگونی هایی را بوجود آورده است. همچنین تغییرات در روابط که به تفاوت در نظام اجتماعی منجر می گردد سبب ایجاد فاصله بین نسل گذشته و جدید گشته که از آن به عنوان شکاف نسل ها شده است.^۱

^۱ - آزاد ارمکی و غفاری، ۱۳۸۱؛ ص ۱۷، برای اطلاع بیشتر؛ ارمکی و غفاری، ۱۳۸۱؛ ص ۱۷۰، عیدی و گودرزی، ۱۳۷۸؛ ص ۱۸، آزاد ارمکی و غفاری، ۱۳۸۱؛ ص ۱۷۰، بشیریه، ۱۳۷۹؛ ص ۱۰۱، قیصری، ۱۳۸۳؛ ص ۱۱، قیادی، ۱۳۸۲؛ ص ۵۴، ساروخانی، ۱۳۷۰؛ ص ۱۰۷.

در این پژوهش تلاش می شود مهمترین عوامل مرتبط با شکاف نسلی مورد بحث و شناسایی قرار گیرد، بنابراین واضح است که در این پژوهش به دنبال این هستیم که بدانیم چگونه دانشگاه به عنوان یک مکان علمی - فرهنگی می تواند عاملی برای توسعه تعالیم فرهنگی باشد و در توسعه فرهنگی نقش ایفا کند و جوانان را با دیدگاه ها و فرهنگ ها و شیوه های مختلف زندگی آشنا کند و سطح شکاف بین نسلی را کاهش دهد. آیا بین وضعیت اقتصادی - اجتماعی خانواده، تحصیلات، وسایل ارتباط جمعی، اوقات فراغت، گروه دوستان، فاصله سنی فرزندان با والدین و شکاف نسلی جوانان با والدین در شهرستان شوشتر تفاوت وجود دارد یا خیر. ما در صدد بررسی این مسأله که چگونه دانشگاه می تواند فاصله شکاف نسلی بین والدین و فرزندان را بکنیم تا بتوانیم راه کارهای کارشناسانه را در جهت حل این مشکل ارائه دهیم. دیدگاه و بینش جوانان را نسبت به مسائل مهم زندگی وسیع تر کنند و سطح اختلافات را کاهش دهند و جوانان را با یک دیدگاه بدبینانه به افکار و عقاید والدین نگاه نکنند.^۲

اهمیت و ضرورت تحقیق

مفهوم شکاف نسلی به میزان تداوم فرهنگ یک جامعه از نسلی به نسل دیگر مربوط می شود. اگر در فرآیند اجتماعی کردن کودکان، نوجوانان و جوانان فرهنگ یک جامعه تا حد مطلوبی از نسلی به نسل دیگر منتقل شود و باز تولید فرهنگی به نحو احسن انجام پذیرد، که یکی از مهمترین اماکن که می تواند نقش زیادی در بالا بردن میزان اشتراک فرهنگی بین دو نسل بسیار بالا بوده و اختلاف چندانی بین نسل ها پیش نیامده و بحران هویتی نیز برای نسل جدید بوجود نمی آید. در مقابل اگر فرآیند اجتماعی کردن دچار مشکل شود و ناقص انجام پذیرد و فرهنگ جامعه در حد مطلوبی به نسل بعد منتقل نشود تداوم فرهنگی دچار مشکل شده و بین نسل قدیم و جدید فاصله و شکاف می افتد. و به نظر می رسد که والدین دیگر کمتر قادر به درک فرزندان خود هستند و فرزندان کمتر مثل گذشته از دستورات پدر و مادر پیروی می کنند. عدم درک این واقعیات توسط دو طرف واکنش های تند را در خانواده ها و جامعه می تواند بوجود آورد. و جوانان دیگر کمتر دنباله رو ارزش های والدین خود هستند و دیگر مثل سابق به پدر و مادر احترام نمی گذارند و مشکلاتی را در خانواده و اجتماع پدید آوردند.^۳

به هر حال، این که آیا می توان گفت که مسأله شکاف نسلی به عنوان یک پدیده اجتماعی در جامعه ایران اتفاق افتاده یا در حال شکل گیری است، با توجه به پیچیدگی موضوع قضاوت درباره وجود یا عدم وجود شکاف نسلی بسیار سخت می باشد، در نتیجه ضروری است که با انجام تحقیقات وسیع تر و کامل تر در سطح محلی، منطقه ای و ملی، قضاوت های دقیق تری به عمل آورد و نگرش مردم و گروه های مختلف را نسبت به این مسأله و عواملی که در شکل گیری آن نقش دارند شناسایی کرد. این پژوهش سعی دارد حتی الامکان با پاسخ به سوالات آغازین تحقیق سیاست گزاران و برنامه ریزان و متولیان فرهنگی و اجتماعی مانند دانشگاه را از کم و کیف این شکاف مطلع سازد.^۴

۲ - قاضی نژاد، ۱۳۸۵؛ ص ۸۶.

۳ - سیف، ۱۳۸۶؛ ص ۱۸۴ برای اطلاع بیشتر؛ قاضی نژاد، ۱۳۸۵؛ ص ۸۶. هیوز، ۱۳۶۹؛ ص ۱۴. معیذفر، مقاله، ۱۳۸۳؛ ص ۸ و ۵۵، آزاد مکی، ۱۳۸۴؛ ص ۱۶، قاضی نژاد، ۱۳۸۳؛ ص ۸۶، قائمی، ۱۳۷۳؛ ص ۲۲.

۴ - قاضی نژاد، ۱۳۸۵؛ ص ۸۶، برای اطلاع بیشتر؛ قائمی، ۱۳۷۳؛ ص ۲۳؛ شارون، ۱۳۷۹؛ ص ۱۴۹.

اهداف تحقیق

الف - اهداف کلی

- ۱- تعیین و شناخت عوامل مرتبط با شکاف نسل ها در شهرستان شوشتر
- ۲- سنجش نگرش مردم شهرستان شوشتر نسبت به شکاف نسلی جوانان با والدین

ب - اهداف جزئی

- ۱- ایجاد توجه بیشتر والدین به فرزندان و آگاه نمودن والدین از عواقب شکاف نسلی جوانان با والدین
- ۲- چگونه دانشگاه می تواند باعث جلوگیری از بروز شکاف نسلی بین جوانان با والدین خود گردد.
- ۳- شناخت روش های مختلف برای از بین بردن شکاف نسلی جوانان با والدین
- ۴- ارائه راه کارهای مناسب برای برقراری پیوندهای عاطفی بین دو گروه جوانان و والدین و راه کارهای پیشنهادی که بتوان این معضل اجتماعی و پدیده نابهنجار را کاهش داد.

فرضیات تحقیق

- به نظر می رسد بین اوقات فراغت شکاف نسلی جوانان با والدین رابطه وجود دارد.
- به نظر می رسد بین استفاده از وسایل ارتباط جمعی و شکاف نسلی جوانان با والدین رابطه وجود دارد.
- به نظر می رسد بین میزان وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده و شکاف نسلی جوانان با والدین رابطه وجود دارد.
- به نظر می رسد بین فاصله سنی خانواده و شکاف نسلی جوانان با والدین رابطه وجود دارد.
- به نظر می رسد بین گروه دوستان و همسالان و شکاف نسلی جوانان با والدین رابطه وجود دارد.

تعاریف واژه های به کار رفته در عنوان تحقیق

شکاف نسلی: مفهوم شکاف در جامعه شناسی به آن دسته از تمایزات و تفاوت های پایداری اشاره دارد که در جریان تقابل های سیاسی اجتماعی بروز می کند که اصلی ترین صورت آن، شکاف زندگی مدرن و سنتی است. یکی از مهم ترین ویژگی های شیوه زندگی جدید شورش بر ضد هر چیزی است که از نظر جوانان سنت تلقی شده باشد. گریز از سنت باعث ایجاد پدیده ای موسوم به شکاف بین نسل ها شده است.^۵

خانواده: خانواده در زمره عمومی ترین سازمان های اجتماعی است و بر اساس ازدواج بین دو جنس مخالف شکل می گیرد و در آن مناسبات خونی واقعی یا اسناد یافته به چشم می خورد (به همراه این مناسبات شاهد پیوندهایی قراردادی مبتنی بر پذیرش فرزند نیز هستیم). خانواده، واحدی است اجتماعی با ابعاد گوناگون زیستی اقتصادی، حقوقی، روانی و جامعه شناختی، خانواده نمادی اجتماعی است؛ چون همانند آینه ای عناصر اصلی جامعه را در خود دارد و انعکاسی از نابسامانی ها و هماهنگی های اجتماعی است، خانواده از اهم عوامل مؤثر بر جامعه پذیری است.^۶

^۵ - آزاد ارمکی و غفاری؛ ۱۳۸۳، ص ۱۶، برای اطلاع بیشتر؛ مقاله توکلی - بشیریه؛ ۱۳۷۹، ص ۱۰۱ - همان؛ ص ۱۸ - معیدفر؛ ۱۳۸۳، ص ۵۸.

^۶ - ساروخانی؛ ۱۳۶۷، ص ۱۳۶، برای اطلاع بیشتر؛ معیدفر، ۱۳۸۳، ص ۵۶.

جوان: از جمله مفاهیمی که نیاز به شناخت و تبیین بیشتر دارد جوان و جوانی است. بعضی مردم جوانی را تنها یک دوره زمانی و مرحله ای از عمر می دانند. در حالی که جوانی مفهومی به مراتب وسیعتر از مرحله ای از عمر است. به نظر می رسد اطلاق واژه (جوان) از لحاظ لغوی، گستره ای جهانی دارد. و از این نظر با عباراتی جهانی مانند «خدا»، «مادر»، «پدر» قابل مقایسه است، زیرا از لحاظ آوایی، اغلب ملل دنیا واژه هایی هم آوا برای این عبارات جهانی دارند.^۷

پیشینه داخلی

محقق	سال انجام	عنوان	نتایج
شیرین جلیوند	۱۳۷۵	بررسی و مقایسه نگرش مادران و دختران نسبت به ارزش های اجتماعی	طبق نتایج این مطالعه از عوامل مهم در نگرش منفی نسبت به حجاب دختران و مادران و نیز رابطه دوستی دختر و پسر، استفاده از رسانه های جمعی غیر رسمی به خصوص ماهواره است.
الیاسی	۱۳۸۳	سنجش رابطه گسست نسلی با سبک فرزند پروری پدران جهت ایجاد رابطه	اولاً بین حدود دو سوم نوجوانان و پدران آنان گسست روانی وجود دارد؛ ثانیاً، بین رشد اخلاقی پدران و میزان گسست آنان با فرزندانشان رابطه معناداری وجود دارد؛ ثالثاً، بین رشد اخلاقی پدران و همخوانی نگرش های سیاسی آنان با نگرش های فرزندانشان رابطه وجود دارد.
اجتهاد نژاد	۱۳۸۴	شکاف بین نسلی در میان دانشجویان	شکاف، تضاد و گسست نسلی را نتیجه

^۷ - احمدی؛ ۱۳۷۵، ص ۱۶ .

همایش تعامل خانواده، دانشجو و دانشگاه دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)

تحولات سریع اجتماعی دانسته اند که از این میان گسترش آموزه های مدرن و تغییرات شتابان جوامع در حال توسعه - از جمله ایران - این جوامع را مستعد بروز پدیده هایی همچون شکاف بین نسلی می کند.	دانشگاه شهید بهشتی		کاشانی
در این پژوهش ۵ فرضیه مورد تأیید قرار گرفته که حاکی از وجود شکاف بین دختران و مادران آنها می باشد. همچنین نتایج آزمون حاکی از این است که میزان شکاف قابل توجه می باشد.	شکاف نسلی بین مادران و دختران	۱۳۸۵	منور رشدی
نتیجه تحقیق به نظر می رسد که نتوان این مسأله را متوقف کرد اما می توان با ارائه بعضی راهکارها این روند را کند کرد تا عوارض کمتری داشته باشد.	بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر شکاف نسلی در بین دانش آموزان دوره متوسط دختر و پسر	۱۳۸۵	رقیه ولایتی

پیشینه خارجی

نتایج	عنوان	سال انجام	محقق
بسیاری از جوانان امروزی احساس می کنند جایی در جامعه ندارند و اغلب آنها گرایش های خود محوری دارند یک شکاف دیگر بین ژاپنی هایی که بین دهه ۵۰ تا دهه ۶۰ بدنیا آمده اند و نسل دهه ۷۰ و ۸۰ وجود دارد.	شکاف عاطفی نسل ها	۱۹۸۲	جامعه شناسان ژاپن
نقش جوانان در جامعه معاصر در بروز شکاف نسلها به مقایسه ۱۱۷ جفت افراد شاغل به تحصیل در	تست تجربی شکاف نسل ها	۱۹۷۵	جاکوبسن - بروک والسون

کالج و پدرانشان و از چند شاخص پرداختند که در برخی از شاخص ها توافق و در برخی دیگر عدم توافق وجود داشت.			
جوانان در خانواده های خشک مقدس (ارزش های سخت) و سنتی ارزش های والدینشان را ترک می کنند محقق بعد از ساخت نظری مفهوم به چند فرضیه اصلی و سپس به تست تجربی آن می پردازد.	بررسی بیگانگی مذهبی نوجوانان در خانواده های بنیادگرای مذهبی	۲۰۰۳	دیودی
کشوری که به لحاظ اقتصادی توسعه می یابد فرهنگ آنها نیز در جهت و مسیر خاصی دچار تغییر می شود و صنعتی شدن سبب تغییر از ارزشها به ارزشهای عقلانی و سکولار می گردد.	بررسی ارزشها عقاید و نگرشها در سطح کلان	۱۹۹۵-۱۹۸۲	اینگلهارت

روش شناسی تحقیق

برای تدوین و تبیین فرضیه ها از مکاتب و نظریات زیر استفاده گردید :

- ☒ نظریه گیدنز^۸
- ☒ نظریه اریکسون^۹
- ☒ نظریه هابرماس
- ☒ نظریه بنگستون
- ☒ نظریه زیمل^{۱۰}
- ☒ نظریه پارسونز^{۱۱}
- ☒ نظریه مارشال مک لوهان^{۱۲}
- ☒ نظریه افلاطون
- ☒ نظریه پیربوردیو^{۱۳}
- ☒ نظریه رهیافت نسل تاریخی مانهایم^{۱۴}
- ☒ نظریات اینگلهارت، مید و سگالن^{۱۵}

^۸ - ۱۳۷۷؛ ص ۸۹

^۹ - علیخانی، ۱۳۸۳؛ ص ۱۰۸

^{۱۰} - کوزر، ۱۳۷۳؛ ص ۵۲

^{۱۱} - ریترز، ۱۳۷۷؛ ص ۱۴۷، کرایب، ۱۳۷۸؛ ص ۴۲

^{۱۲} - ساروخانی، ۱۳۷۵، ص ۱۷۰

^{۱۳} - ارمکی، غفاری، ۱۳۸۳؛ ص ۳۲

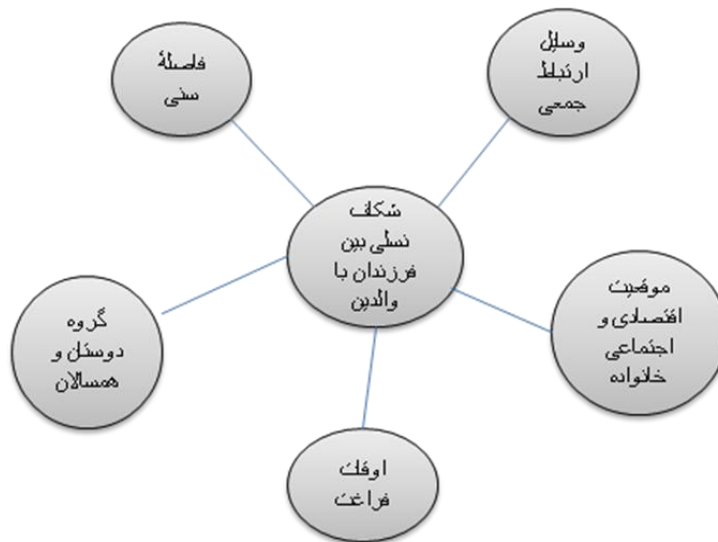
^{۱۴} - توکل و قاضی نژاد، ۱۳۸۵؛ ص ۹۷

^{۱۵} - یوسفی، ۱۳۸۳، ص ۳۶؛ اینگلهارت، ۱۳۷۳، ص ۴۴۴؛ ورسلی، ۱۳۷۳، ص ۱۹۱

چهارچوب نظری منتخب

چهار چوب نظری این پژوهش نظریه گیدنز، اینگلهارت، مک لوهان، هابرماس، افلاطون و زیمل می باشد. با توجه به چهارچوب نظری مورد استفاده در این پژوهش و با در نظر گرفتن متغیرهای بکارگرفته شده مدل تحقیق بدین شکل ترسیم می شود.

مدل نظری تحقیق

روش شناسی تحقیق

در این تحقیق از روش پیمایشی و ابزار پرسشنامه استفاده شده است. در پرسش نامه، برای سنجش برخی از متغیرها از طیف لیکرت استفاده گردید. برای نمونه گیری از تصادفی استفاده شده است. کلیه افراد شهرستان شوشتر جمعیت آماری ما را تشکیل می دادند که ۲۳۰۰۰۰ هزار نفر بودند. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران محاسبه و تعداد آن ۳۹۱ نفر تعیین گردید. در این تحقیق از اعتبار صوری استفاده گردید. برای تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS استفاده شده است.^{۱۶}

فرضیه اول :

به نظر می رسد بین اوقات فراغت جوانان و شکاف نسلی با والدین رابطه وجود دارد.

متغیر	آمار کی دو (X^2)	درجه آزادی (df)	سطح معنی داری (P)
-------	----------------------	-----------------	-------------------

^{۱۶} - رفیع پور، ۱۳۸۲، ص ۱۷-۱۸ و بیبی، ۱۳۸۵، ص ۵۳

همایش تعامل خانواده، دانشجو ودانشگاه دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان(اصفهان)

اوقات فراغت جوانان و شکاف نسلی	۵۲/۴۹	۱۲	۰/۰۷۵
--------------------------------	-------	----	-------

با سطح خطای ۰/۰۵ و ۰/۹۵ سطح اطمینان، کی دو محاسبه شده بیشتر از کی دو جدول می باشد ($۰۳/۲۱ < ۵۲/۴۹$) و با احتساب درجه آزادی ۱۲ فرض (H_0) رد می شود یعنی با اطمینان ۰/۹۵ می توان گفت که اوقات فراغت جوانان در ایجاد شکاف نسلی بین آنان تأثیر دارد.

فرضیه دوم:

به نظر می رسد بین استفاده از وسایل ارتباط جمعی و شکاف نسلی جوانان با والدین رابطه وجود دارد.

متغیر	آمار کی دو (X^2)	درجه آزادی (df)	سطح معنی داری (P)
استفاده از وسایل ارتباط جمعی و شکاف نسلی	۴۸/۷۰	۱۲	۰/۰۰

با سطح خطای ۰/۰۵ و ۰/۹۵ سطح اطمینان، کی دو محاسبه شده بیشتر از کی دو جدول می باشد ($۰۳/۲۱ < ۷۰/۴۸$) و با احتساب درجه آزادی ۱۲ فرض (H_0) رد می شود یعنی با اطمینان ۰/۹۵ می توان گفت که استفاده از وسایل ارتباط جمعی در شکاف بین نسلی مؤثر است.

فرضیه سوم:

به نظر می رسد بین میزان وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده و شکاف نسلی جوانان با والدین رابطه وجود دارد.

متغیر	آمار کی دو (X^2)	درجه آزادی (df)	سطح معنی داری (P)
وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده	۷۷/۲۵	۱۶	۰/۰۳۱

با سطح خطای ۰/۰۵ و ۰/۹۵ سطح اطمینان، کی دو محاسبه شده بیشتر از کی دو جدول می باشد ($۳/۲۱ < ۲۵/۷۷$) و با احتساب درجه آزادی ۱۶ فرض (H_0) رد می شود یعنی با اطمینان ۰/۹۵ می توان گفت که وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده با شکاف نسلی ارتباط دارد.

فرضیه چهارم:

به نظر می رسد بین فاصله سنی خانواده و شکاف نسلی جوانان با والدین رابطه وجود دارد.

متغیر	آمار کی دو (X^2)	درجه آزادی (df)	سطح معنی داری (P)
فاصله سنی جوانان و والدین	۲۹/۰۳	۱۶	۰/۰۷۵

با سطح خطای ۰/۰۵ و ۰/۹۵ سطح اطمینان، کی دو محاسبه شده بیشتر از کی دو جدول می باشد ($۰/۳/۲۹ < ۰/۳/۲۱$). و با احتساب درجه آزادی ۱۶ فرض (H_0) رد می شود یعنی با اطمینان ۰/۹۵ می توان گفت که فاصله سنی جوانان با والدین در ایجاد شکاف نسلی تأثیر دارد.

فرضیه پنجم:

به نظر می رسد بین گروه دوستان و همسالان و شکاف نسلی جوانان با والدین رابطه وجود دارد.

متغیر	آمار کی دو (X^2)	درجه آزادی (df)	سطح معنی داری (P)
گروه دوستان و همسالان	۵۱/۵۸	۲۰	۰/۴۱۲

با سطح خطای ۰/۰۵ و ۰/۹۵ سطح اطمینان، کی دو محاسبه شده بیشتر از کی دو جدول می باشد ($۵۸/۵۱ < ۰/۳/۲۱$). و با احتساب درجه آزادی ۲۰ فرض (H_0) رد می شود یعنی با اطمینان ۰/۹۵ می توان گفت که بین گروه دوستان و همسالان و شکاف نسلی رابطه وجود دارد.

نتایج حاصل از مبانی نظری و تحلیل توصیفی و استنباطی شامل موارد زیر می باشد.

- بیشترین پاسخگویان معادل ۱/۶ درصد در سن ۲۴ سالگی قرار داشته اند.
- بیشترین پاسخگویان معادل ۳/۵۲ درصد را زنان تشکیل داده اند.
- بیشترین پاسخگویان معادل ۵/۵۰ درصد را افراد متأهل تشکیل داده اند.
- وضعیت تحصیلی بیشتر پاسخگویان یعنی ۲/۴۶ درصد آنها را دیپلم و فوق دیپلم تشکیل داده اند.
- وضعیت تحصیلی بیشتر والدین پاسخگویان نیز در حد دیپلم و فوق دیپلم بوده است.
- بیشتری پاسخگویان معادل ۱/۱۵ درصد درآمدی بین ۱۰۰ تا ۲۵۰ هزار تومان داشته اند. اما والدین بیشتر معادل ۳/۱۷ درصد درآمدی از ۸۰۰ هزار تومان به بالا داشته اند.
- بیشترین پاسخگویان معادل ۵۱ درصد از محله های بالای شهر بوده اند.
- ۵۲ درصد از والدین پاسخگویان و ۳۸ درصد از پاسخگویان دارای اتومبیل هستند.
- در مقایسه حساب بانکی ۵/۷۶ درصد از والدین پاسخگویان و ۶/۹۶ درصد از پاسخگویان دارای این مشخصه هستند.
- ۵/۷۸ درصد از والدین دارای منزل شخصی اما ۵/۳۷ درصد از پاسخگویان در مقایسه با والدین دارای منزل شخصی هستند.

پیشنهادات

- از آنجایی که تأثیر پذیری گروه سنی جوانان از محیط دانشگاه و گروه دوستان بیشتر است می توان همایش معیارهای انتخاب دوست برتر برگزار کرد تا این گروه سنی هم با ارزشهای مورد قبول جامعه از یک دوست آشنا شوند و هم آن همایش موجب شود که با دوستانی آشنا شوند که از ارزش های مثبتی برخوردارند.
- برای آنکه فاصله تحصیلات و تأثیر آن بین دو گروه کمتر شود می توان برای افراد دارای تحصیلات بالا که اکثر آنها جوانان و نوجوانان هستند، دوره های سخنرانی مستمر و سالانه در ارتباط با ارزشها و هنجارها برگزار کرد تا زمینه

آشنایی بیشتر آنها با ارزشها و همسو شدن با این ارزشها فراهم شود و خلاء ناشی از عدم انتقال ارزشها به نسل های بعدی پر شود.

- با توجه به اینکه میزان استفاده از رسانه ها در بین گروه سنی جوانان بیشتر است بنابراین توصیه می شود که اداره کل ارشاد به سازمان صدا و سیما جهت تقویت برنامه های فرهنگی کمک کند و اداره ارشاد با دعوت از فیلم سازان استانی سریال ها و فیلم هایی را طراحی کند که ارزش های جامعه را منتقل کند.

- می توان نشست ها، کارگاه ها، همایش ها و نمایشگاه های فرهنگی و ارزشی در دانشگاه ها برگزار کرد و با استفاده از رسانه های جمعی از برگزاری آنها به هر دو گروه سنی اطلاع رسانی کرده و اوقات فراغت آنها را با این برنامه ها پر کرد و همچنین زمینه هم اندیشی و توافق بین دو نسل را فراهم آورد.

- برای کاهش تمایل جوانان به ماهواره می توان متناسب با نیازهای جوانان فیلم ها و سریال های ایرانی ساخت که هم بازگویی ارزش های جامعه بوده و هم اوقات فراغت افراد را پر کرده باشد تا آنها فرصت کمتری برای پرداختن به ماهواره داشته باشند.

- به نظر می رسد آنچه مهم است مسأله ریشه کن کردن پدیده شکاف بین نسلی نبوده بلکه چگونگی برخورد با این مسأله و نحوه نگرستن به آن و کاستن از میزان آن می باشد. چرا که اینک پذیرفته ایم که درک نسل نواز انسان و جهان پیرامونش با درکی که نسل گذشته به علت فاصله سنی زیاد با هم دارند متفاوت و در عین حال متنوع بوده و تصویری که نوجوان و جوان امروزی از اقتصاد سیاست، اجتماع، رفاه اجتماعی، ارزشها، هنجارها و ده ها ارزش دیگر دارد با تصویری که نسل گذشته از مباحث مطرح شده دارد متفاوت است. نوع نگاه او حقوق انسان ها و کرامت او و همچنین نحوه انطباق، ارزشها، هنجارها و رفتارهای خود فرد داشته و این مباحث این مسأله را به یک امر روشن و مبرهن تبدیل نموده.

محدودیت ها

- پژوهش پیرامون مسأله ارزشها یکی از دشوارترین نوع پژوهش هاست چرا که در بسیاری از جوامع بدلیل ساختارهای اجتماعی - فرهنگی خاص خود، پاسخ به پرسش هایی در زمینه هنجارهای مورد قبول امری دشوار می باشد. لذا تحقیق و پژوهش در این موضوع برای پژوهشگری که بخواهد در دانشگاهها صورت گیرد دشواری آن بیش از پیش به نظر می رسد. از آنجایی که در جامعه فرهنگ تحقیق و فعالیت لذا پاسخ دادن به پرسشگری که برای اولین بار افراد با او روبرو می شوند. و یا از طرفی دیگر در جامعه کوچک ما پیشینه و سوابق خانوادگی پژوهشگر مورد شناسایی قرار می گیرد آسان نخواهد بود. و اگر بدان پاسخ داده شود این افراد نمی توانند به طور واقعی ارزشها و آرمانهای مورد نظر خود را برای دیگران شرح دهند.

- بسیاری از پاسخگویان به دلیل بی سواد و شاید کم سواد قادر به پر کردن پرسش نامه نبوده و با توجه به اینکه برخی سوالات حساس بودند پاسخ دادن صحیح به فرزند خود یا پژوهشگر غریبه مشکل به نظر می رسید.

- از دیگر محدودیت های پژوهش عدم وجود منابع کافی در این زمینه علیرغم جستجو در بانک های اطلاعاتی و کتابخانه های معتبر بود.

نتیجه گیری

با رجوع به جدول آماری آزمون های آماری می توان چنین بیان کرد که آزمون های آماری نشان می دهند که در جامعه از نظر ارزشی تفاوت های معناداری بین افراد وجود دارد. جداول مربوط با سطوح معنادار حداقل ۰/۰۵ چنین امری را نشان می دهند. چون در جامعه ایران که جامعه گذار از سنت به مدرنیته است و افراد ناهمگن از نظر فرهنگی و با میزان متفاوت اثر پذیری از تحولات فرهنگی درون جامعه و جهان زندگی می کنند در این میان یک دسته افراد که سریعتر از ارزشهای جوامع دیگر استقبال می کنند جوانان و دسته دیگر افراد طبقات مرفه هستند که برای فرار از یکنواختی و یا کسب تشخیص اجتماعی در جامعه از ارزشهای جدید و تحولات فرهنگی جدید تبعیت می کنند که این دو گروه در مقابل کسانی قرار دارند که تار و پود ذهنی آنها با ارزشهای سنتی خود تنیده شده است. این افراد در برابر گروههای دیگر به حفظ الگوهای سنتی تکیه می کنند. و این امر تفاوت و شکاف بین نگرش های ارزشی افراد را هم در جامعه و هم در بین اعضای خانواده ها را موجب می شود. آنتونی گیدنز جامعه شناس مشهور انگلیسی اشاره می کند که در فرهنگ های سنتی گذشته مورد احترام است و نمادها ارزش دارند بخاطر اینکه تجربه نسل ها را در بر می گیرند و تداوم می بخشند.^{۱۷} آداب و رسوم و سنت های ما کم و بیش پا بر جا بوده و برای اکثر افراد گروه های سنی ۴۵-۵۴ ساله بیشتر مورد احترام است و در ذهنیت آنها ریشه دوانیده است در حالی که در گروههای سنی پایین تر چنین امری کم رنگ است، چون تجربه نسلی این گروه سنی متفاوت با گروه سنی بالاتر است.

در این تحقیق اختلاف و شکاف ارزشی در بین دو گروه سنی از حیث ارزشهای اجتماعی، اقتصادی، تأثیر گروه همسالان، اوقات فراغت مشاهده شد. در حالی که در تحقیق تیموری در تهران در سال ۱۳۸۰، تفاوت ارزشی بین پدران و پسران در زمینه ارزشهای اجتماعی، مذهبی و هنری وجود داشته است (تیموری ۱۳۸۰) ولی از نظر ارزشهای اقتصادی و سیاسی تفاوت معنادار نبوده، این امر بخاطر نسبت و تفاوتهای فرهنگی برخاسته از دو محیط متفاوت است چنانچه تعداد احزاب، میزان سواد در تهران بیشتر از شهرستانهای دیگر است و والدین نیز در عمل تحت تأثیر فاصله چندانی با فرزندان خود ندارند.

در یک جامعه در حال گذر ارزشهای سنتی معمولاً توسط جوانان در معرض تغییر قرار می گیرد چون رسانه های جمعی توسعه پیدا کرده و استفاده از آن عمومیت بیشتری در بین افراد پیدا می کند این رسانه ها که موجب از بین رفتن مرزهای فیزیکی جوامع شده است استفاده از رسانه های جمعی هم در این دنیا «جهانی شده» عامل اقتدار و شکاف نسلی بین افراد است. مطابق نظریه دیوید رایتز من یک دوره ای از تاریخ، حاکمیت سنتها بود که پیوند نسل ها با نسل های پیشین خود از طریق سنت ها برقرار می شد در حالی که امروزه در تاریخ زندگی بشر دوره ای حاکم شده که دوره حاکمیت قوی رسانه های ارتباط جمعی است، انسان های این دوره همانند آدمک هایی هستند که توسط دیگران (گردانندگان رسانه ها) هدایت و رهبری می شوند. بنابراین در چنین دوره ای انسان های دیگر راهبر (جوانان و نوجوانان) در مقابل سنت های راهبر (بزرگسالان و سالخوردهگان) قرار دارند. در این دوره است که جوانان با تأثیر پذیری از رسانه ها ارزش های پیشین خود را کنار گذاشته و ارزش های جدید را جایگزین آنها می کنند و سخت به لرزش های ایجاد شده توسط

^{۱۷} - گیدنز، ۱۳۷۷، ص ۴۵

رسانه ها پایبند هستند^{۱۸}. نتیجه فرضیه تحقیق نیز مطلب مذکور را تأیید می کند که بین تأثیر رسانه های جمعی و بوجود آمدن شکاف نسلی بین والدین و فرزندان رابطه معنادار آماری وجود دارد.

همچنین پایگاه اجتماعی نظیر تأثیر تحصیلات نیز در شکاف نسلی معنادار است چون از یک طرف سطح آموزش در جامعه معاصر بالا می رود موجب آگاهی بیشتر افراد برای بهتر زیستن می شود زمینه شناخت بهتر نسبت به جامعه و سوال و شک در مورد پدیده ها و ارزش های اجتماعی به وجود می آید و این برای افرادی که تحصیلات اندکی دارند امری تابو است. تحقیق یوسفی نیز نشان داده که سطح تحصیلات نسل ها ایجاد کننده شکاف نسلی است (یوسفی، ۱۳۸۳). محیط دانشگاه و افزایش تحصیلات یکی از شرایط تغییر دهنده برای کشورهای در حال توسعه مثل ایران است خود موجب افزایش سطح آگاهی عمومی افراد می شود و چون بیشتر افراد تحصیل کرده در سطوح بالای دانشگاهی را جوانان تشکیل می دهند. بنابراین میزان آگاهی آنها بیشتر از افراد دیگر است و این موجب می شود که شکاف نسلی کاهش پیدا کند. چون با فرهنگ و دیدگاه های مختلف آشنا می شود و با انسان های مختلف آشنا می شود و صمیمیتش با اعضای خانواده خود (والدین) بیشتر می شود. اینگلهارد نیز به نوسازی اشاره کرده و می گوید که فرآیند نوسازی نیازمند افزایش تعداد تحصیل کرده ها است، از نظر او صنعتی شدن و نوسازی پیامدهای مختلفی در حوزه فرهنگی و ارزشی به وجود می آورد. افزایش تحصیلات رسمی به افراد کمک می کند که استعدادهایشان را در جهت تصمیم گیری های مستقل افزایش دهند و روابط محکم تری با اعضای خانواده خود داشته باشند.^{۱۹}

در پژوهش حاضر نیز بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی و بوجود آمدن شکاف نسلی رابطه معنادار آماری وجود داشت. افراد در دنیای اجتماعی، انتظاراتی از برخورداری از رفاه بیشتر دارند، به همین خاطر به فکر ابداعات تکنولوژیکی بودند تا بر ساعات فراغت خود بیافزایند و بیشتر بتوانند در این ساعات به تعمق در زندگی خود پردازند در این فرصت پرداختن به خود و قدرت بازاندیشی، قدرت تغییر در سبک زندگی نیز می تواند ظهور پیدا کند و افرادی که چنین فرصتی ندارند با آنها متفاوت به نظر می رسند. فرضیه اوقات فراغت پژوهش نیز یعنی ارتباط بین فراغت و شکاف نسلی چنین امری را تأیید می کند

در تحلیل تأثیر دوستان بر تفاوت نسلی اینگونه استنباط می شود که هر دو گروه از لحاظ میزان تأثیرپذیری از دوستان هم نسل خود تفاوتی ندارند، یعنی هر دو گروه از دوستان خود از لحاظ ارزشی تأثیر می پذیرند ولی از جنبه میزان تأثیرپذیری از دوستان رابطه معناداری در گروه سنی جوانان و والدین آنها وجود دارد. بنابراین فرضیه تأثیر گروه همسالان نیز تأیید شده است.

منابع

۱. آزاد ارمکی، تقی و غلامرضا غفاری (۱۳۸۱)، جامعه شناسی نسلی در ایران، دفتر مطالعات و برنامه ریزی وزارت علوم و تحقیقات و فناوری.
۲. سیف، سوسن (۱۳۶۸)، تئوری رشد خانواده، انتشارات دانشگاه الزهراء، چاپ اول.

^{۱۸} - ساروخانی، ۱۳۷۵، ص ۵۳.

^{۱۹} - اینگلهارد، ۱۳۷۳

- آزاد ارمکی، تقی و غلامرضا غفاری (۱۳۸۱)، جامعه شناسی نسلی در ایران، دفتر مطالعات و برنامه ریزی وزارت علوم و تحقیقات و فناوری.
۳. جلیوند، شیرین (۱۳۷۵)، بررسی و مقایسه نگرش مادران و دختران (نسل قدیم و جدید) نسبت به ارزش های اجتماعی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی.
۴. توسلی، غلامعباس (۱۳۸۴)، نظریه های جامعه شناسی، تهران، انتشارات سمت.
۵. رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۸)، وسایل ارتباط جمعی و تغییر ارزش های اجتماعی، نشر کتاب فسرا چاپ اول.
۶. زین آبادی، مرتضی (۱۳۷۸)، بررسی سلسله مراتب ارزش پدران و پسران خانواده های ساکن شهر مشهد و عوامل مؤثر بر آن.
- ۷- علیخانی، علی اکبر (۱۳۸۲)، نگاهی به پدیده گسست نسل ها، چاپ اول - نشر نقش پیمان.
- ۸- قیصری، سودابه (۱۳۸۳)، گسست بین والدین و فرزندان، پایان نامه کارشناسی ارشد.
- ۹- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۷)، جامعه شناسی، ترجمه منوچهری صبوری، تهران، نشر نی.
- ۱۰- طالبی، ابوتراب، بیگانگی ارزشی جوانان، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال چهارم، شماره ۱۵-۱۴، پاییز و زمستان ۱۳۷۸،
- ۱۱- کاشی، غلامرضا، محمدجواد و محسن گودرزی، نقش شکاف از تجربیات نسلی در ایران، فصلنامه علمی پژوهش رفاه اجتماعی، سال ۱۳۸۴، شماره ۱۶.
۱۲. معیدفر، سعید (۱۳۸۴)، شکاف نسلی یا گسست فرهنگی، بررسی نسلی در ایران، نامه علوم اجتماعی، ۱۳۸۳، شماره ۲۴،
۱۳. عبدی، عباس و محسن گودرزی (۱۳۷۸)، تحولات فرهنگی در ایران، تهران، نشر روش.
۱۴. رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۸)، آناتومی جامعه، تهران، شرکت سهامی انتشار، چاپ اول.
۱۵. استونز، راب. متفکران بزرگ جامعه شناسی. ترجمه: مهرداد میر دامادی. تهران: نشر مرکز: ۱۳۷۹.
۱۶. ترنر، جان اتان. اچ. پیدایش نظریه های جامعه شناسی. ترجمه عبدالعلی لهابی زاده. دانشگاه شیراز. ۱۳۷۱.
۱۷. جلیلی، هادی. شکاف نسل ها. فصلنامه فرهنگی - اجتماعی. فرهنگ عمومی شماره ۱۵-۱۴. ۱۳۷۸.
۱۸. ریتزر. جورج. نظریه های جامعه شناسی در دوران معاصر. ترجمه: محسن ثلاثی. تهران انتشارات علمی چاپ سوم: ۱۳۷۷.
۱۹. ساروخانی، باقر. جامعه شناسی ارتباطات: انتشارات اطلاعات. چاپ ششم: ۱۳۷۵.
۲۰. ساروخانی، باقر (۱۳۸۰)، روش های تحقیق در علوم اجتماعی، جلد ۲، تهران، پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

